

Copris lunaris

Månhornsbagge

Skalbaggar, Bladhorningar och ekoxbaggar

NE NA LC DD NT **VU** EN CR RE

Sårbar (VU)
B2ab(iii)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Coleoptera (skalbaggar), **Familj:** Scarabaeidae (bladhorningar), **Släkte:** *Copris*, **Art:** *Copris lunaris* - månhornsbagge (Linnaeus, 1758) **Synonymer:**

Kännetecken

17-23 mm. Kropp kullrig, blankt svart eller svartbrun, ben och antenner mörka. Huvud med bred, utplattad munköld och ett uppåtriktat horn som hos honan är trubbigt, hos hanen spetsigt. Halsskölden längs framkanten särskilt hos hanen med knölar och bucklor. Hornet varierar i längd och kan hos välutvecklade hanar vara nästan centimeterlångt. Alla övergångar finns dock till hanar med svagt utvecklade könskaraktärer.

Utbredning och status

Känd från Skåne, västra Blekinge, Öland och Gotland (endast 1800-talsfynd). I Skåne endast i den östra delen, med en till synes isolerad förekomst i Vombsänkan (Björka). Från 1700- och 1800-talen finns fynd från västra Skåne (Kävlinge, Ven). Även på Öland tycks perifera populationer längs landborgen i Vickleby och Resmo socknar ha fallit bort. Möjligen har också antalet individrika populationer minskat. Närmast i Danmark och Baltikum. Världsbredningen sträcker sig från Mellan- och Sydeuropa till västra Kina.

Ekologi

Lever i spillning, främst av nöt, på öppna, torra betesmarker med kort vegetation och gles grässvål. På sandgräshed eller torrängar, t.o.m. på ren alvarmark med tunt jordtäckte. Saknas eller är fåtaligare i betesmarker med tätare grässvål. Gärna i vindskyddade lägen med ett varmt mikroklimat. Fullbildade individer påträffas maj-september med en topp i maj-juni när fortplantningen sker. På våren födosöker baggarna under ca 3-4 veckor innan parningen sker. Arbetet med bobyggnad och äggläggning tar ca 13-15 dagar. Honan gräver ensam eller tillsammans med hanen en tunnel under spillningshögen, i vars ände en kammare grävs ut och förses med 4-7 st 30-35 mm stora spillningskulor. I varje spillningskula läggs ett ägg. Larvutvecklingen sker under sommaren, och honan stannar i yngelkammaren. Båda könen övervintrar och kan reproducera sig en andra gång följande vår. Honan kan då lägga en ny kull ägg utan att para sig på nytt, medan hanen uppsöker en ny hona för parning.

Hot

Hotas av såväl nerläggning av betesmark som ändringar i betesdriften. Minskningen av arealen betesmark har slagit särskilt hårt mot de magra, sandiga markerna. Ett generellt sett lägre betestryck leder dessutom till en tätare vegetationsstruktur med färre markblottor. Detta leder till ett mindre gynnsamt mikroklimat, och den tätare grässvålen missgynnar också på ett mer direkt sätt de grävande arterna. Användandet av avmaskningsmedel (avermectiner) utgör en ytterligare belastning på populationer som redan är hårt trängda.

Åtgärder

Upprätthåll en adekvat hävd av magra, ogödslade naturbetesmarker, och undvik användandet av avmaskningsmedel. Arten är tillsammans med sex andra dynglevande skalbaggar föremål för ett åtgärdsprogram.

Naturvård

Konventioner: Typisk art i 6120 Sandstäpp (Kontinental region (CON)), Typisk art i 6270 Silikatgräsmarker (Kontinental region (CON))

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

Landin, B.-O. 1957. Bladhorningar. Svensk Insektfauna. nr 46. Stockholm.

Ljungberg, H. 1999. Skalbaggar och andra insekter på sandstäppslokaler i östra Skåne. Länsstyrelsen i Skåne län, Malmö.

Ljungberg, H. 2002. Bete, störning och biologisk mångfald i odlingslandskapet – hotade skalbaggar i öländska torrmarker. Länsstyrelsen i Kalmar län, Miljöenheten, meddelande 2002:20.

Ljungberg, H. 2007. Åtgärdsprogram för dynglevande skalbaggar. Naturvårdsverket, Rapport 5689.

Författare

Håkan Ljungberg 2005, 2007, 2016. © ArtDatabanken, SLU 2007.